

עריכה ופירוש המילים: המורה אלי פררה

סיכום וניתוח בהמשך השיר, לאחריו.

לְנִתִיבְךָ הַנְּעֵלָם / חיים נחמן ביאליק

לְנִתִיבְךָ הַנְּעֵלָם כְּסוּפָה זְנִקָה

וּתְפָרְצִי פְתָאִים בֵּית-כְּלָאֲךָ,

וּמִסְבִּיבוֹת אֶהְלִי לְנִצַּח מִחֻקָּה

אֶת-עֵקְבוֹת *פְּעָמֶיךָ וְצִלְךָ ;

בְּמִנּוּסֵת בְּהִלָּה לְדַרְךָ יִצְאָת,

וּבְצִאָתְךָ – עַם צְרוּרְךָ לְמַרְחָק נְשָׂאָת

אֶת-מִצְעָהְלוֹת צְחוּקְךָ – אֶת-פְּעֵמּוֹן זְהַבְךָ,

אֶת-לְהַבּוֹת גִּילְךָ וּמְדוּרוֹת לְכַבְךָ ;

אֲךָ אַחַת *נְשִׂית: בְּרַכַּת שְׁלוֹמִי וְשְׁלוֹמְךָ, (*נְשִׂית: מַלְשׁוֹן נְשִׂיָה; שְׂכַחָה, אוּ מִשְׁרַשׁ נ.ש.ה.: תְּבִיעָה, דְּרִישָׁה)

וּבְחֻפְזְךָ *וַתְּשִׂי (*וַתְּשִׂי: מַלְשׁוֹן תֵּשׁ; תְּשִׂישׁוֹת)

בְּזוּיֵת קְטוּנְךָ גַם נֶעַל שֶׁל מְשִׂי,

וְעַל אֲדָן הַחֲלוּן – אֲגַדֵּת חֲבָצְלוֹתִי

וּצְרוּר חֲלֵמוֹתִי

וְאוֹתִי – – –

בְּאֲשֶׁר אֶתְּשֶׂם – הִנֵּי בְרוּכָה מִמְקוֹמְךָ !

עֲמֵךְ אֲנִכִּי בְּסַעְרָה, אַחוֹתִי !

וְאִם אֶת *עֲזוֹז סַעַר וְאֲנִי כְּבֵד חֲלֵמוֹת –

עַד רֹאשׁ גְּבֻעוֹת עוֹלָם וְעַד יְרֻכְתִּי תְהוֹמוֹת

יְרַדְּפֵךְ יְגוֹן כָּל-לֵילוֹתִי וְיָמִי ;

וּנְשׂוּא *אֲבָרוֹתֶיךָ – וְאֶת גַּם לֹא תִרְאִי –

אֲנִכִּי, עֲנֵן וְעַף קוֹדֵר, צְרִירִי,

אֶל אֲשֶׁר תְּשׁוּטִי *אֲשֶׁרְךָ פְּעָמִי,

וּבְפָרְשֵׁי מְמָרוֹמִי, וּבְאֲשֶׁר אֲבֹאָה,

צִל *מְגוּר וְשֹׁאָה –

אֶפְלַח לְב-עוֹלָם בְּבָרְקִי וּרְעָמִי

וְאֶחָהּ הוּא בְּגִשְׁמִי

וּבְשִׁירִי.

(*עֲזוֹז - מַלְשׁוֹן עוֹז : כּוּחַ ; גְּבוּרָה)

(*אֲבָרוֹתֶיךָ – אֲבָרָה : כֹּנֵף ; וּבַהֲשֵׁאלָה : זְרוּעוֹתֶיךָ)

(*אֲשֶׁרְךָ פְּעָמִי – אֲגַרְרוֹר אֶת רַגְלִי ; צְעָדִי)

(*מְגוּר – תְּבוּסָה ; מְנוּסָה ; פַּחַד)

סיכום וניתוח השיר

אחד ה"סודות" הכמוסים בחייו של המשורר ביאליק קשורים לאהובתו הסמויה מעין, הגב' אירה יאן. למענה נאמר שכתב את השיר הזה שלפנינו. שיר אהבה מלא רוח ששזורים בו חלומות שלא התגשמו ממש, ולכן אולי "נתיבה" נעלם ממנו? והוא אינו יכול לתת לרומן הזה ביניהם, פן של רכילות ציבורית ופרהסיה? היו אלה קשרי אהבה סבוכים ופתלתלים. מבנה השיר, שני בתים בלבד, מחורזים ומילות הפיוט בו ניכרים באומנות השירה של ביאליק.

הבית הראשון:

על פי מה שידוע לנו, אירה יאן עזבה ועלתה לארץ ישראל, בתקווה, כנראה, שהמשורר יילך בעקבותיה, ושם בארץ הבחירה ייבנו קן אהבה גלוי? בכל אופן, זה מה שקרה במציאות ועם עזיבתה, מותירה את המשורר בודד ושובר לב, והוא אינו יודע את נפשו. הוא פונה לאהובתו ומתאר תוצאות עזיבתה הפתאומית. היא "נמלטה" כסופה המתפרצת מתוך סוגרה, ועזיבה זו שיש בה דינאמיות רבה, הותירה אותו מרוקן מכל סממן, שניתן לשייך אליה. הדובר עצמו אינו מבין את סיבת העזיבה הבהולה, והוא רק נושא בתוצאותיה.

עזיבתה אותו ואת מקומה מתוארים כמי שכאילו מחקה את דמותה ממנו: **"מְחַקֶּתְךָ אֶת-עֵקְבוֹת פְּעֵמֶיךָ וְצִלְךָ**; ועם עזיבתה נשאה עמה את **"מְצַהֲלוֹת צְחוּקְךָ – אֶת-פְּעֵמוֹן זְהִבְךָ"** הכאב העובר על הדובר בשל עזיבתה נמצא בביטוי התמים כנער טיפש-עשרה מאוהב כשל חלומות אבודים:

"וְעַל אֲדָן הַחֵלוֹן – אֶגְדַּת חֲבַצְלוֹתֵי

וְצִוּר חֲלֻמוֹתֵי

וְאוֹתֵי – – –"

אבל מפאת בגרותו והידיעה כי יש דברים שלא ניתן לשנות ויחסו המבוגר לראות את המציאות בפיקחון-מה, מאלץ אותו להכיר בעובדה שעזבה בעצם אותו והוא אומר: שנשיותה הנמוגה ממנו והלאה תישא עמה את ברכתו, שלומה ושלומו: **"אֶךְ אַחַת נְשִׁית: בְּרַכַּת שְׁלוֹמִי וְשְׁלוֹמְךָ"**. הוא נזכר במספר פרטים השופכים אור על עזיבה זו, והקורא מתרשם כי הליכתה אל המזרח נראית כמטפורה לעלייתה לארץ. לכן מעזיבתה, באיזשהו מקום מנחמת אותו, כי הקשר הנפשי והרוני והאידיאולוגי של ביאליק קשורה קשר עמוק לארץ ולעושים במלאכת העשייה והתקומה בארץ בדמויותיהם של החלוצים מהעליות השונות.

אולם תחושת "היתמות" של הדובר גורמים לו לראות אותה דרך החפצים המטונימיים, שהשאירה בלכתה. חפצים אלו הם נעל משי וזר חבצלות. פריטים אלו מאפיינים אותה. נעל המשי מראה על מעמדה, וזר החבצלות מרמז לדמותה של אופליה מן המחזה "המלט". בכך יש רמז לסוף טרגי. והוא למרות הכול זועם ובודד. את זה נראה בהמשך, כאשר הוא מכיר במציאות ובכל זאת מרגיש את הבדידות שבעזיבתה. כלומר, כעת הוא נותר בבדידותו, ללא אהבה וללא מושא אהבה עליה אפשר יהיה לחלום.

הבית השני:

בבית זה נמצא התייחסות אחרת והפוכה לעובדה המצערת מבחינתו. קודם הוא מברך אותה על אומץ ליבה והוא איתה בנפשו "בסערה". יש יחס **אמביוולנטי (אמביוולנטי: דו-ערכי) אליה**; מצד אחד הוא איתה בסערה ומברך אותה, ומצד שני הוא "מברך" אותה שתסבול כמוהו ותהיה מלאת-יגון: **"עַד רֹאשׁ גְּבֻעוֹת עוֹלָם וְעַד יִרְפְּתֵי תְהוֹמוֹת יִרְדְּפֶךָ יְגוֹן כָּל-לֵילוֹתֵי יָמַי"**; האהובה, שבבית הראשון הייתה בעלת כוחות, כמעט על טבעיים בעזבה, נחלשת. הדובר, שבבית הראשון תואר בחולשתו ובסבלו, צובר כוחות, ומן הסבל מצמיח את השירה. את תחושת הבדידות מלאת הצער והיגון הוא יימלאו גם את ישותה: **"וּנְשׂוּא אֲבֵרוֹתֶיךָ – וְאֵת גַּם לֹא תִרְאִי אֲנִי, עַנְן זַעַף קוֹדֵר, עֲרִירִי"**.

בתחילת הבית הדובר מברך אותה בנימה רשמית, ששונה מן הנימה של הבית הראשון. ומבכה את בדידותו ו"מעביר" אליה את תחושת הבדידות, ובכך הוא מתנקה מן הרגשות השליליים מלאי הסבל והתוגה, וכמו עוף החלו הקם מהריסות עצמו, כך הוא קם מן ההריסות, שהותירה אחריה

בבית הראשון. שניהם נמצאים בשני מקומות שונים ומרוחקים. היא קשורה ליסוד האש, ואילו הוא ליסוד המים: "אֶפְלַח לֵב-עוֹלָם בְּבִרְקֵי וְרַעְמֵי וְאַחִיהוּ בְּגִשְׁמֵי וּבְשִׁירֵי." ביאליק יוצר קשר בין אומנות יצירתו השירית, למטפורה תופעת-טבע – הורדת הגשמים. אין זו פעם ראשונה שביאליק מתאר את שירתו כמעין מפכה כמו למשל בשירו "ואם ישאל המלאך" במילים אלו: "לא, פְּרָפְרָה וְתִשׁוּרָר, מְלֶאכִי! בְּאוֹתִיּוֹת הַמִּתּוֹת שִׁירֵי חַיִּים הַקְּרוּ," (הקרו: נבעו, כמו מעין מפכה) הדובר יוצר קשר בין גורלו בגשמים, שהם מטפורה ליצירתו, ומתברך בשירו. אפשר לראות באמירה זו מעין התייחסות למקור שירתו של ביאליק, מעין שיר אס-פואטי למקור היצירה השירית בכמה מטפורות ומוטיבים ידועים בשירתו כמו: הבדידות, הסבל והיגון. אנו רואים זאת באופן בולט בשירו הידוע "הַכְּנִיסֵנִי תַּחַת כְּנָפֶךָ" שם אמנם הסבל והיגון נובעים מאי-ידיעת האהבה: "אוֹמְרִים, אֶהְבֶּה יֵשׁ בְּעוֹלָם - מֶה-זֹּאת אֶהְבֶּה?" ברם, הפעם הוא יודע מה זאת אהבה, אבל סבלו מתמשך מאהבה נכזבת. אהובה שעוזבת אותו לאנחות. מבחינתו הסבל והיגון והבדידות הם מקור לא אכזב של יצירה שירית ואת המחיר הזה, גם של אהבה נכזבת הוא משלם כדי ליצור ולשורר. ואם ניקח בחשבון את השיר "העיניים הרעבות" נראה שגם מידיעת אהבה גשמית ובשרית ממש, כפי שחוה וידע מהשיר, הוא מקור ליצירה שירית.